

Arborétum, Filagória dombja (Pepi-kert) (MRT 8. k. 8/12. lh., KÖH 6068): A középső bronzkori hatvani kultúra több rétegű telepe (ún. tell település). Korábban kutatások nem folytak, földmunkák során előkerült leletekből azonosították a lelőhelyet. A lelőhely alakjából valószínűsítették a tell mivoltát.

A lelőhely egy többretegű, a középső bronzkori hatvani kultúrához tartozó, úgynevezett tell település. Hozzá kapcsolódik a tőle D-re található Szarvasi Arborétum, Rózsakert elnevezésű lelőhely, mely a többretegű település külső telepe lehetett. A tell település 3 ha kiterjedésű lehetett.

A tell magassága a fúrások alapján 180–320 cm volt, melyben több égett réteget találtunk. A legelső égett réteg a település felépítése előtti égetés nyoma, amikor a területet megtisztították a sűrű növényzettől. Ezenkívül még négy égett réteg került elő, melyeket véletlen vagy szándékosan okozott tűzvész pusztítási rétegeként értelmeztünk.

A megtelepedési szintek alatt ~3 m mélységig infúziós lösz, alatta ártéri-, majd fluviális üledék található.

A tell É-i részénél található kilátódombot is megkutattuk. A halom modern, nincs köze régészeti kultúrákhoz.

A lelőhelyen 8 régészeti geológiai térképező fúrást és 2 magfúrást végeztünk.

A két lelőhelyen 16 régészeti geológiai térképező fúrást végeztünk, melynek összértéke 109,6 m. A két zavartalan magfúrás összértéke 10 m.

Arborétum, Rózsakert (MRT 8. k. 8/13. lh., KÖH 6069): A középső bronzkori hatvani kultúra egyrétegű telepe. Korábban kutatások nem folytak, földmunkák során előkerült leletekből azonosították a lelőhelyet.

A lelőhely egy egyrétegű, a középső bronzkori hatvani kultúrához tartozó település maradványa, mely kapcsolódik a tőle északra fekvő Szarvasi Arborétum, Filagória dombja elnevezésű többretegű tell telephez. Annak külső telepe lehetett. A felső, 15–30 cm emberi megtelepedési szint, alatta 30–50 cm-ig egy steril, hidromorf talaj következik, majd kb. 3 m mélységig infúziós lösz következik. Az alatta található ártéri üledéket 6 m mélyen fluviális üledék váltja fel. A területen régészeti jelenséget nem észleltünk a legészakibb fúrásponton megtalált árkon kívül. A geológiai kutatófúrások során megtaláltuk a két lelőhely határán fekvő, a többretegű tell települést körülvevő kb. 2 m mély árkot is. A lelőhelyen 7 + 1 fúrást végeztünk.

Kovács-halom (MRT 8. k. 8/1. lh., KÖH 6057): Újkőkori több rétegű tell telep. Korábban több feltárás is folyt itt, innen ismerjük a lelőhelyet. A területen több népcsoport is megtelepedett a kora újkőkortól kezdve a népvándorlás koráig. A leírásokból kitűnik, hogy a többretegű telep tetején egy halomsír (ún. kurgán) áll.

A lelőhely egy többretegű kora újkőkori, a tiszai kultúrához tartozó, úgynevezett tell település. A halom legmagasabb pontján egy rézkori halomsírt, úgynevezett kurgánt találtunk. A tell 6 ha kiterjedésű volt.

A régészeti geológiai térképező fúrásokat a tell D-i végétől kezdve É-i irányban haladva jutottunk el a tell legmagasabb pontjához. A teltet körülvevő árokban és a legmagasabb ponton két magfúrást is végeztünk. A tell legmagasabb pontján 180–240 cm magas volt. A fúrásminták alapján több réteget lehetett elkülöníteni, illetve több gödörobjektumot is átfúrtunk. A tellen lévő kurgán 240 cm magas volt, mely alatt 60 cm vastagságú teljesen átégett földréteget fúrtunk át. Alatta még 190 cm vastag volt a tell.

A megtelepedési szintek alatt minden esetben infúziós lösz, majd alatta ártéri üledéket találtunk.

A lelőhelyen összesen 14 régészeti geológiai térképező fúrást végeztünk, melynek összértéke 50,1 m. A két zavartalan magfúrás összértéke 10 m.

GULYÁS ANDRÁS

216. Szátok határa (Nógrád megye) U, R, Á, I

A magyar–szlovák tranzit gázvezeték építéséhez kapcsolódó régészeti kutatások keretében a település határában az alábbi lelőhelyeken végeztek feltárásokat az MNM NÖK munkatársai.

Kecske-hegy-alja (KÖH 84871): A beruházáshoz kapcsolódó régészeti szakfelügyelet alkalmával fedezték fel a lelőhelyet a nyomvonal 16+785–17+075 km szakaszán. A lelőhely Szátok határában, a Kecske-hegy alján fekszik, egy magasabb dombok által közrefogott lankás, erdős domboldalon, pontos kiterjedését azonban nem lehetett felmérni.

A terület feltárása 2013. augusztus 21–30. között zajlott, aminek során 12 Árpád-kori gödröt, 4 szabadtéri kemencét, illetve egy kemencés épületet bontottunk ki és dokumentáltunk a lehumasztolt 1328,5 m²-en. Különösen a félig földbe mélyített, négyszögletes alaprajzú épület betöltéséből került elő nagy mennyiségű kerámia. Ezt, illetve a középkori településrészt egészen kerámia anyagát a 12. század és a 13. század első fele közötti időszakra datálhatjuk a formai és stílusi jellegzetességek alapján, amivel kiválóan egybevághat a 18. STR. gödörben talált III. Béla (1172–1196) tálkapénz. A felszínen több helyütt jelentkezett földkerámia-koncentráció, amelyekre szondázó jelleggel rányitottunk. Ezekben rendre 10–20 cm vastag, antropogén réteget találtunk, amelyek vegyesen tartalmaztak őskori és középkori leletanyagot. Az őskori (késő rézkori badeni kultúra) kerámiatöredékek elsődlegesen a terület középső részén nyitott szondákban jelentkeztek. Ezek a rétegek valószínűleg a domboldal felsőbb rétegeinek erodálása révén halmozódtak fel a terület alsóbb szintjein.

Munkatársak: Bóka Gergely és Nicklas Larsson régészek, valamint Kiss László Levente és Zsiga Zsolt technikusok. A geodéziai felmérést és térinformatikai utómunkálatokat Gelencsér Ákos és Zsiga Zsolt végezte.

CZIFRA SZABOLCS

Kiserdő (KÖH 84791): 2013. augusztus 16–21. között elvégeztük a szakfelügyelet során előkerült régészeti lelőhelyen, a 19+000 km szelvény környékén, a 046/14 és a 046/15 hrsz.-ú ingatlanokon a próbafeltárást. A megfigyelt humuszvastagság a területen 40–50 cm között volt. Három, a késő neolitikumra keltezhető régészeti jelenség (gödör) valamint 1 bizonytalan datálású gödör került feltárára.

Munkatársak: Nicklas Larsson régész és Kiss László technikus.

BÓKA GERGELY

217. Szeghalom, Kovács-halom (MRT 6. k. 11 / 50. lh., KÖH 6329) (Békés megye) U, R, B, V?

A magyar–amerikai Körös Regionális Régészeti Program Szeghalom, Kovács-halmi kutatásai a 2013. évben március 11. és

június 10. között zajlottak. A projekt 2010-ben megkezdett⁶³ második szakaszának negyedik idényében folytatódottak a geofizikai felmérések, illetve a lelőhely különböző részein további feltárásokra került sor. Az április közepéig szüntelenül tartó, rendkívül kedvezőtlen időjárási viszonyok – gyakorlatilag minden nap kiadós esőt, havat vagy jégesőt kaptunk – következtében a tervezettnél jóval kevesebb munkát végeztünk el az idény április 15-ére tervezett zárásáig, így kisebb megszakításokkal júniusra kényszerültünk kitolni a feltárások befejezését.

A magnetométeres vizsgálatok ebben az évben a lelőhely ÉNy-i részére koncentráálódtak. Az előzetes eredmények azt bizonyítják, hogy a neolitikus település külső zónája – elszórt épületek formájában – ezen a részen is folytatódik. A középső neolitikum késői periódusában és a késő neolitikum első felében lakott telep jelenleg ismert kiterjedése megközelíti a 80 ha-t. A lelőhely erdővel, illetve legelővel borított Ny-i peremén, valamint a Sebes-Körös ázott medrétől D-re húzódó részén az idei évre tervezett geofizikai felmérésekre, illetve *shovel* tesztekre az időjárás miatt nem kerülhetett sor, így továbbra sem ismert a település teljes kiterjedése.

A tellen a 2013. évben is megnyitásra került Bakay Kornél 1969. évi ásatása 1. szelvényének É-i, mintegy 4×4 m-es része. A tavaly megépített faszkelet teljes mértékben megővta a megtisztított és dokumentált szelvényfalakat. A profilok újraértékelését és részletrajzainak korrekcióját követően megtörténtek a további szükséges radiokarbon, valamint a mikromorfológiai minták vétele.

A tellől mintegy 300 m-re É-ra, a geofizikai vizsgálatok eredményei alapján – melyek itt egy kb. 23–25×7–8 m-es, az egykori Sebes-Körös Ny-i magaspártján állt épületet jeleztek – kijelölt, a korai tiszai időszakra keltezhető épület D–DK-i részének feltárása a tavaly megkezdett, 10×10 m-es szelvényben (N1 Block 1) folytatódott, illetve az objektum É–ÉNy-i részére egy 12×12 m nagyságú szelvényt nyitottunk (N1 Block 2). A meghosszabbított idény során – az Ásatárs Kft. közreműködésével – mindkét szelvény teljes bontása az altalajig megtörtént. Az N1B2 szelvényben – a D-i részhez hasonlóan – a szántásréteg alatt mintegy 30–40 cm vastagságban összefüggő, későbbi beásásokkal néhány helyen megszakított paticsomladékokat találtunk. Az épület ÉK–DNy-i irányú oldalával párhuzamosan sorakozó hasított falenyomatokat, illetve alatta az átégett – feltehetően a padlószinttel összefüggésbe hozható – tapasztásnyomokat az építmény ezen részén is kisebb-nagyobb felületeken azonosítani tudtuk. Az N1B2 szelvényben néhány bronzkori, illetve egy feltehetően a vaskor időszakához köthető gödör is előkerült. A padlószintként azonosított horizont alatti kultúrrétegben mindkét szelvényben viszonylag kevés leletanyag került felszínre. A feltárások azt igazolták, hogy az épület mintegy 22×8 m nagyságú és háromszögletű volt, a rövidebb oldal- és az osztófalak mentén 3-3 nagy méretű oszlop alkotta a falstruktúra alapelemeit, illetve tartotta a tetőszerkezetet. A paticsomladék minden oldalon némileg túlnyúlt az épület oldalain.

A lelőhely ÉNy-i szélén – szántással korábban nem, avagy csekély mértékben bolygatott, mély fekvésű területen – a magnetométeres felmérés eredményei alapján megnyitott 5×5 m nagyságú szelvénnel (FW1 Block 1) a település külső zónájára jellemző, tanyaszerű épületek egyikét kívántuk vizsgálni. A sekély, mintegy 20–30 cm vastagságú humuszréteg alatt egy

épület feltételezhető sarkát azonosítottuk. A további feltárásokat az eső, illetve a hó következtében kialakult állandó vízborítás megakadályozta a szelvényben.

A tellől DNy-ra, a külső telephez tartozó területen nyitott szelvényben (S1 Block 2) egy épület omladékrétegének erősen szétszántott maradványait találtuk meg, valamint alatta egy nagy méretű, kora tiszai kerámiaanyagban gazdag gödröt bontottunk ki. Az utóbbi objektum D-i részére a badeni időszakban egy újabb gödröt ástak rá. A szelvény teljes feltárását az időjárási körülmények miatt nem tudtuk elvégezni.

Jövőre újabb ásatásokra terveink szerint nem kerül sor. A geofizikai vizsgálatokat a település kiterjedésének meghatározása érdekében folytatjuk, illetve kezdetét veszi az eddigiekben előkerült leletanyag analízise.

A projekt 2013. évi kutatásait a National Science Foundation (NSF Senior Grant, NSF-IRES) támogatta.

Szakmai munkatársak: Richard W. Yerkes (Ohio State University), Apostolos Sarris (Institute for Mediterranean Studies), Takis Karkanis (Ephoreia of Palaeoanthropology-Speleology in Athens), Pardička Györgyi, Kékegyi Dorottya, Kovács Sándor (MNM-NÖK), Danielle Riebe (UIC), Gallina Zsolt, Gulyás Gyöngyi (Ásatárs Kft.), Bácsmegei Gábor (Munkácsy Mihály Múzeum), Fogas Ottó (Móra Ferenc Múzeum), Guba Szilvia (Kubinyi Ferenc Múzeum, Szécsény).

GYUCHA ATTILA – WILLIAM A. PARKINSON

218. Szegvár határa (Csongrád megye) N?, R?, Á, I

2013 májusában és júniusában a Szegvár nagyközség szennyvízcsatorna-hálózat építését megelőzően több lelőhelyen próba- és megelőző feltárást végeztünk. A próbafeltárások döntő többsége negatív lett. Két lelőhelyen tudtunk régészeti korú objektumokat megfigyelni.

Árpád u. 19. (KÖH 73321): A lelőhely Szegvár nagyközség belterületén, az Árpád utcában, a Kőrögy-éri-főcsatorna mentén, a magasparton fekszik. A korábbi adatok szerint a 19. sz. alatt rézkori és népvándorlás kori sírok kerültek elő.

A lelőhelyen, a szennyvízcsatorna nyomvonalában 2, összesen 35 m² területű szondát nyitottunk. A szelvényben 6 objektum nyoma volt megfigyelhető. Mindegyik objektum amorf gödörnek bizonyult, amelyek a szegényes leletanyaguk előzetes meghatározása alapján talán késő rézkoriak (bolerázi?) lehettek. A D-i szonda már túlnyúlt a lelőhely korábban ismert határán, így D-i irányban a lelőhely területe mindenképp folytatódik. Az ásatás során Márton János, környékbeli lakostól további őskori (neolit?) cserepeket kaptunk. Ezek a 80-as évek végén kerültek elő a kertjében, a háza és a betonút közötti területen, két nagy fenyőfa eltávolításakor. E lelet alapján a lelőhely területét D-i irányban további mintegy 60 m-rel ki kell egészítenünk, amely így az Árpád utca 9–19. sz. alatt található.

Vasút utca (KÖH 17915): A lelőhely igen nagy kiterjedésű, É–D-i irányban nyúlik a Kurca K-i magaspártján. A feltárási terület Szegvár nagyközség külterületén, a Mindszent felé vezető út jobb oldalán fekszik. A korábbi adatok alapján a teljes lelőhelyen Árpád-kori, szarmata, rézkori (tiszapolgári kultúra), kora és késő bronzkori (halomsíros), és neolit (Körös-kultúra) település, Árpád-kori, szarmata, avar és bronzkori temető, valamint késő középkori éremlelet ismert.

A próbafeltárás csupán a szennyvíztisztító telepnek a jövőben épületekkel fedett részén folyt, 524 m² területen. Az ása-

63 RKM 2010, 356–357.; RKM 2011, 161–162.; RKM 2012, 94.